

Financieel crisisplan

Vastgesteld in de bestuursvergadering van
27 november 2020 en geactualiseerd in de bestuursvergadering van
9 december 2022

A.F. Rijksen, voorzitter

H.W.H. IJntema, secretaris

Inleiding

Dit financieel crisisplan omvat een beschrijving van de beheersmaatregelen die op korte termijn effectief kunnen worden ingezet in een crisissituatie waarbij het realiseren van de financiële doelstellingen van het pensioenfonds in gevaar komt. De primaire financiële doelstelling is het kunnen uitkeren van de nominale pensioenen en voortzetting van de pensioenopbouw. Het doel van een financieel crisisplan is dat het bestuur van tevoren inzichtelijk heeft op welk moment het pensioenfonds 'in een crisissituatie' zit en welke keuzes het op dat moment heeft om uit deze situatie te komen. Het voordeel hiervan is dat in crisissituaties besluiten kunnen worden genomen waar van tevoren al is over nagedacht en waarvan van tevoren al is besproken of deze naar verwachting ook inzetbaar zijn en de effectiviteit is geanalyseerd. De cijfers in dit crisisplan kunnen geactualiseerd worden, maar aangezien de actuele dekkinggraad van het fonds eind augustus 2022 bijna 145% bedraagt is ervoor gekozen om vooralsnog niet te actualiseren. Als de dekkinggraad zakt waarbij een crisissituatie mogelijk kan ontstaan, zullen de cijfers in het crisisplan uiteraard worden geactualiseerd.

1. Wanneer is naar de mening van het pensioenfonds sprake van een crisis?

Naar de mening van het bestuur van het pensioenfonds is sprake van een crisis in een situatie waarin de (beleids)dekkinggraad van het pensioenfonds zich bevindt in de buurt van of zeer snel beweegt richting kritieke waarden waarbij het realiseren van de primaire financiële doelstelling in gevaar komt. De kritieke waarde is daarbij de dekkinggraad waarbij (naar verwachting) geen herstel meer mogelijk is binnen de gestelde termijnen zonder pensioenaanspraken en –rechten te korten. Een crisissituatie onderscheidt zich van een herstelsituatie. Bij een herstelsituatie is het mogelijk te herstellen binnen de gestelde wettelijke termijnen, zonder dat gebruikmaking van de kortingsmaatregel nodig is. Een crisisplan is gericht op maatregelen die het bestuur kan nemen als herstel volgens het reguliere beleid niet tijdig mogelijk blijkt.

In het Financieel Toetsingskader (FTK) worden 2 situaties onderscheiden waarin pensioenaanspraken en –rechten gekort dienen te worden:

1. Indien op het moment van vaststelling of actualisering van het herstelplan sprake is van een beleidsdekkinggraad zodanig dat het pensioenfonds naar verwachting niet binnen de looptijd van het herstelplan herstelt tot het niveau van de vereiste dekkinggraad, dient gedurende datzelfde boekjaar een korting op de pensioenaanspraken en –rechten te worden doorgevoerd (de benodigde korting mag over maximaal de looptijd van het herstelplan worden gespreid, waarbij alleen de eerste korting onvoorwaardelijk is). In het vervolg van het crisisplan wordt gerefereerd aan de kritieke dekkinggraad als zijnde de beleidsdekkinggraad waarbij het pensioenfonds naar verwachting nog net binnen de looptijd van het herstelplan herstelt tot het niveau van de vereiste dekkinggraad.
2. Indien sprake is van een beleidsdekkinggraad die gedurende zes opeenvolgende meetmomenten onder het niveau van de minimaal vereiste dekkinggraad blijft (en de actuele dekkinggraad van het pensioenfonds is op het 6e meetmoment eveneens lager dan de minimaal vereiste dekkinggraad), dient op het zesde meetmoment een korting op de pensioenaanspraken en –rechten te worden doorgevoerd (de benodigde korting mag over maximaal de looptijd van het herstelplan worden gespreid, de gespreide kortingen zijn echter wel allen onvoorwaardelijk). Dit betreft de zogenaamde maatregel MVEV¹. In het vervolg van het crisisplan wordt gerefereerd aan het kritieke pad als zijnde het benodigde verloop van de actuele dekkinggraad, indien zowel de actuele als de beleidsdekkinggraad lager is dan de minimaal vereiste dekkinggraad, waarbij het “nog net” mogelijk is om binnen de gestelde termijn te herstellen zonder pensioenaanspraken en rechten te korten.

---

¹ Op 19 november 2019 heeft minister Koolmees middels de brief 'Handelingsperspectief voorkomen onnodige pensioenkortingen' gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid om een tijdelijke vrijstellingsregeling (onder bepaalde voorwaarden) in te stellen voor uitvoering van de maatregel MVEV

In paragraaf 3 wordt nader ingegaan op zowel de kritieke dekkingsgraad als het kritieke pad.

2. Welke risico's kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds in een crisissituatie komt?

De dekkingsgraad van het pensioenfonds is afhankelijk van onder meer de blootstelling aan rente en beleggingsrisico's. Het grootste risico dat het pensioenfonds in een crisissituatie belandt, betreft de situatie dat de rente daalt of langdurig laag blijft in combinatie met lage of negatieve rendementen op overige beleggingscategorieën. Overige financiële risico's, zoals overlijdens- of arbeidsongeschiktheidsrisico's, worden aanzienlijk lager ingeschat (de overlijdensrisico's en arbeidsongeschiktheidsrisico's zijn door het fonds overigens herverzekerd).

3. Bij welke (beleids)dekkingsgraad kan het pensioenfonds zonder korten niet meer herstellen?

Het vereist eigen vermogen (VEV) van het pensioenfonds bedraagt per 30 september 2022 16,8% van de TV, zodat de vereiste dekkingsgraad gelijk is aan 116,8%. De kritieke dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad waarbij het pensioenfonds naar verwachting nog net binnen de looptijd van het herstelplan herstelt tot het niveau van de vereiste dekkingsgraad.

Bij de vaststelling van de kritieke grens hanteert het bestuur de volgende uitgangspunten:

- Er wordt uitgegaan van de maximaal toegestane hersteltermijn van tien jaar.
- Het verwachte beleggingsrendement wordt gebaseerd op de strategische beleggingsmix van het pensioenfonds en de wettelijk maximaal toegestane rendementen, zoals dat ook in het herstelplan wordt verondersteld.

Uitgaande van de gehanteerde veronderstellingen zou per 30 september 2019 herstel zonder extra premie of korten volgens verwachting niet mogelijk zijn bij een dekkingsgraad van 94,4% of lager. Bij het vaststellen van deze kritieke dekkingsgraad is uitgegaan van de UFR-methodiek zoals die geldt in 2019. Het vaststellen van de kritieke grens is een herhalend proces. De cijfers in dit crisisplan kunnen geactualiseerd worden, maar aangezien de actuele dekkingsgraad van het fonds eind augustus 2022 bijna 145% bedraagt is ervoor gekozen om vooralsnog niet te actualiseren. Als de dekkingsgraad zakt waarbij een crisissituatie mogelijk kan ontstaan, zullen de cijfers in het crisisplan uiteraard worden geactualiseerd.

Ter illustratie: indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds per 30 september 2019 gelijk is aan 90% dient een onvoorwaardelijke korting te worden doorgevoerd van 4,7% om ineens te herstellen naar het kritieke pad ($90\% / (1 - 4,7\%) = 94,4\%$). Het pensioenfonds past in deze situatie in beginsel een voorwaardelijke korting toe die wordt gespreid over de looptijd van het herstelplan; de korting over het eerste jaar is echter onvoorwaardelijk. Door spreiding van de korting is het kortingspercentage iets hoger dan bij een onvoorwaardelijke korting ineens.

Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) van het pensioenfonds bedraagt per 1 januari 2019 4,2%, zodat de minimaal vereiste nominale dekkingsgraad gelijk is aan 104,2%. Het kritieke pad is de benodigde ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad, indien zowel de actuele als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, waarbij het "nog net" mogelijk is om binnen de gestelde termijn te herstellen tot de minimaal vereiste dekkingsgraad (104,2%) zonder pensioenaanspraken en rechten te korten. Het kritieke pad is in sterke mate afhankelijk van de rente, de verwachte rendementscurve en het aantal jaarlijkse meetmomenten dat reeds sprake is van een beleidsdekkingsgraad lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad.

In navolgende tabel is het kritieke pad weergegeven, waarbij is uitgegaan van de rente en het

verwacht rendement zoals die zijn meegenomen in het herstelplan per 30 september 2019. De vorm van de feitelijke rentetermijnstructuur op enig moment kan er toe leiden dat het werkelijke kritieke pad op dat moment afwijkt van hetgeen is opgenomen in onderstaande tabel. De tabel is gebaseerd op de deelnemersbestanden die zijn gehanteerd bij het opstellen van het herstelplan per 30 september 2019.

Kritieke pad voor de actuele dkg bij het aantal jaarlijkse meetmomenten dat de beleidsdkg reeds lager is dan de minimaal vereiste dkg							
Markt-rente	Verwacht rendemen t	1^e meet-moment	2^e meet-moment	3^e meet-moment	4^e meet-moment	5^e meet-moment	6^e meet-moment
Conform herstelplan Q3 2019	Conform herstelplan Q3 2019	91,2%	93,7%	96,4%	98,9%	101,5%	104,2%

Toelichting bij de tabel:

De actuele dekkinggraad ad 96,4% op het 3^e meetmoment houdt het volgende in: indien de beleidsdekkinggraad van het pensioenfonds voor het 3^e achtereenvolgende meetmoment lager is dan de minimaal vereiste dekkinggraad ad 104,2% en de actuele dekkinggraad is op dat moment tevens lager dan 96,4%, dan is de verwachting dat zowel de beleidsdekkinggraad als de actuele dekkinggraad van het pensioenfonds op het 6^e meetmoment nog steeds lager zijn dan de minimaal vereiste dekkinggraad en dat op dat moment een korting dient te worden doorgevoerd. Deze korting is onvoorwaardelijk (maar mag wel worden gespreid).

Navolgend volgt een tabel waarin voor verschillende beleidsdekkinggraden op het 6^e achtereenvolgende meetmoment waarop de beleidsdekkinggraad lager is dan de minimaal vereiste dekkinggraad (en de actuele dekkinggraad van het pensioenfonds op het 6^e meetmoment eveneens lager is dan de minimaal vereiste dekkinggraad) is weergegeven welk kortingspercentage noodzakelijk is. Het kortingspercentage wordt gebaseerd op de actuele dekkinggraad op het 6^e achtereenvolgende meetmoment.

Actuele dekkinggraad op het 6^e meetmoment	Kortingspercentage
104,2%	n.v.t.
100,0%	4,0%
97,5%	6,4%
95,0%	8,8%
92,5%	11,2%
90,0%	13,6%

Toelichting bij kortingspercentage:

Indien op het 6^e meetmoment sprake is van een dekkinggraad van 97,5% en de pensioenen worden met 6,4% gekort, resulteert ná korting een dekkinggraad van afgerond 104,2% (= 97,5% / (1 -/ - 6,4%)). De beleidsdekkinggraad en de actuele dekkinggraad van het pensioenfonds worden door het bestuur maandelijks gemonitord, zodat een situatie waarbij het pensioenfonds er zonder korten niet meer uit kan komen tijdig kan worden gesignaleerd.

4. Welke maatregelen heeft het pensioenfonds ter beschikking voor bestrijding van een crisis en hoe realistisch is de inzet van deze maatregelen

Indien het pensioenfonds zich in een situatie van tekort bevindt, is er een aantal mogelijke sturingsmiddelen. Vanaf 1 januari 2023 is het pensioenfonds slapend, waarbij het beleid (ook bij tekortsituaties) voor een groot deel reeds is vastgelegd in de officiële documenten (bijv. pensioenreglement). De vrijheid van het bestuur om maatregelen te nemen is dus beperkt.

De sturingsmiddelen en de volgorde waarin deze door het bestuur worden afgewogen zijn als volgt:

1. Vermindering van toekomstige toeslagen
2. Overweging aanpassing van het beleggingsbeleid (binnen de risicohouding zoals afgestemd met werkgever en Groeps Ondernemingsraad)
3. Verzoek tot extra bijdrage (bijstorting) van de werkgever
4. Korten van pensioenen

Ad 1. Verminderen van toekomstige toeslagen

In principe worden de pensioenen jaarlijks verhoogd met de consumenten prijsindex, tenzij de vermogenspositie van het pensioenfonds dit niet toelaat. In een tekortsituatie van wordt de toeslag verminderd of geheel achterwege gelaten. Door een beperking van de toeslagen wordt het herstel bespoedigd. Het niet verlenen van toeslagen aan deelnemers is realistisch, maar wordt niet gezien als een maatregel om een financiële crisis te bestrijden, maar meer om een crisis te voorkomen, aangezien het verlenen van toeslagen conform de Pensioenwet reeds toekomstbestendig dient plaats te vinden waarbij de beleidsdekkingsgraad minimaal gelijk dient te zijn aan 110%.

Ad 2. Overweging aanpassen van beleggingsbeleid

Het vermijden van situaties van grote rechtenkortingen is een beleidsuitgangspunt die ten grondslag ligt aan de risicohouding. Op het moment dat de (beleids)dekkingsgraad zich in de buurt van de kritieke grens begeeft, kan het voorkomen van verdere daling van de (beleids)dekkingsgraad zwaarder wegen dan de kans op een stijging ervan. Bij het zich voordoen van een crisis kan het pensioenfondsbestuur het (tijdelijk) aanpassen van het beleggingsbeleid (bijvoorbeeld wijziging weging van de portefeuille of verdere afdekking van het renterisico) in overweging nemen, om een verdere daling van de (beleids)dekkingsgraad zoveel mogelijk te voorkomen.

Randvoorwaarde bij aanpassen van het beleggingsbeleid is dat het risicoprofiel op totaalniveau niet wordt vergroot, en dat er sprake is van voldoende herstelkracht.

Het aanpassen van het beleggingsbeleid wordt gezien als een realistische maatregel. Deze maatregel kan worden ingezet om verergering van de crisissituatie te voorkomen.

Ad 3 en 4. Verzoek tot extra premiebijdrage door werkgever (bijstorting) en korten van pensioenen

In de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever zoals die van toepassing was tot en met 31 december 2022 en in de beëindigingsovereenkomst zoals die van toepassing is vanaf oktober 2022 is de mogelijkheid opgenomen van een extra premiebijdrage door de werkgever, indien het tekort niet binnen de gestelde termijnen door kan worden opgeheven door inzet van de overige sturingsmiddelen. Dit is een crisismaatregel, waarvoor de werkgever zijn goedkeuring dient te geven. In een crisissituatie zal het bestuur met de werkgever in overleg treden.

Onder voorbehoud van goedkeuring door de werkgever betaalt de werkgever een extra premie waardoor twee derde van de feitelijke vermindering van de tot en met 31 december 2020 verworven pensioenaanspraken inclusief eventuele vanaf 1 januari 2021 verleende toeslagen en de vóór 1 januari 2021 ingegane pensioenen (pensioenrechten) inclusief eventuele vanaf 1 januari 2021

verleende toeslagen wordt voorkomen. Voor het overige deel en de aanspraken die zijn opgebouwd vanaf 1 januari 2021 zal er wel een korting van de pensioenaanspraken en pensioenrechten plaatsvinden. Het effect van deze maatregelen moet zijn dat het dekkingstekort ineens wordt weggewerkt.

Een extra premiebijdrage van de werkgever en korting van pensioenen worden gezien als realistische maatregelen.

In deze paragraaf zijn de maatregelen opgesomd die ter beschikking staan aan het bestuur bij een crisissituatie. Navolgende tabel geeft in welke groepen belanghebbenden direct worden beïnvloed door de mogelijke (realistische) maatregelen.

Maatregel	AO-deelnemer	Gewezen deelnemer	Pensioen-gerechtigde	Werkgever
Verminderen van toeslagen	X	X	X	
Aanpassen beleggingsbeleid	X	X	X	
Verzoek extra premiebijdrage werkgever en korting pensioenen	X	X	X	X

5. Wat is het verwachte financiële effect van deze maatregelen

Het verminderen van toeslagen heeft in de toekomst ook een positief effect op de financiële positie van het pensioenfonds, maar aangezien toeslagen wettelijk gezien mogen plaatsvinden bij een beleidsdekkingsgraad boven 110% treedt deze maatregel automatisch in werking indien sprake is van een crisis.

Het aanpassen van het beleggingsbeleid kan effectief zijn ter voorkoming van een crisissituatie, echter dit is minder effectief om te herstellen uit een crisissituatie. Het verwachte beleggingsrendement wordt namelijk in de regel hoger door meer risico te nemen en gedurende een herstelpun mag het risicoprofiel van het pensioenfonds niet worden verhoogd.

Een extra premiestorting door de werkgever en korten van pensioenaanspraken en pensioenrechten kan een sterk effect hebben op de financiële positie van het pensioenfonds, echter dit betreft wel het laatste redmiddel.

6. Op welke wijze wordt rekening gehouden met evenwichtige belangenbehartiging

Bij de keuze voor het inzetten van de crisismaatregelen weegt het bestuur de belangen van de verschillende groepen deelnemers op evenwichtige wijze af. Het doet dat door onder meer de volgende criteria in de besluitvorming te betrekken:

- Effectiviteit. De te nemen maatregel moet een substantiële bijdrage leveren aan het herstel.
- Solidariteit. Er wordt rekening gehouden met solidariteit tussen de verschillende groepen deelnemers.
- Continuïteit. Er wordt rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen.
- Proportionaliteit. Alle mogelijkheden tot verbetering van de financiële positie worden tegen elkaar afgewogen.

Het beleid bij korten van pensioen is gericht op een gelijke relatieve korting voor iedere deelnemer, gewezen deelnemer, pensioengerechtigde en andere aanspraakgerechtigde, waarbij opgemerkt dat de korting van aanspraken opgebouwd tot en met 31 december 2020 uiteindelijk kan worden verminderd door een bijstorting door de werkgever.

7. Wanneer en op welke wijze wordt er met belanghebbenden gecommuniceerd

De (beleids)dekkingsgraad per 31 december van ieder jaar wordt in het jaarverslag en het verkort jaarverslag gepubliceerd. Voor een meer frequente informatievoorziening wordt de beleidsdekkingsgraad minimaal ieder kwartaal op de website van het pensioenfonds gepubliceerd. Deze is toegankelijk voor alle belanghebbenden.

Op het moment dat de inwerkingtreding van het crisisplan in zicht komt, worden het verantwoordingsorgaan en de werkgever geïnformeerd. Het bestuur zal een uitgebreide uitleg geven over de voorgenomen maatregelen in een crisissituatie. Dit gebeurt in het bijzonder als de maatregel een korting van de pensioenen inhoudt. De toegekende toeslag, ook als die nul is, wordt jaarlijks aan alle deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en andere aanspraakgerechtigden gecommuniceerd.

Een besluit tot een voorgenomen korting op de pensioenen wordt, evenals het beleid bij een eventuele korting, tijdig aan de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden, de werkgever, het verantwoordingsorgaan, DNB en de pensioenuitvoerder meegedeeld. Dit gebeurt zowel per brief als op de website. Indien het bestuur een korting voorneemt, zendt hij een volledig plan tot korting – vergezeld van een uitvoerige toelichting daarop aan de deelnemers. Herstel van de financiële situatie waardoor latere voorwaardelijke kortingen op de pensioenen niet nodig blijken, wordt eveneens aan alle betrokkenen meegedeeld.

8. Hoe is het besluitvormingsproces vormgegeven

Het beleid van het pensioenfonds is vastgelegd in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN), waarvan dit crisisplan onderdeel uitmaakt. Het bestuur zal zorgvuldige besluitvorming nastreven. Voor het nemen van rechtsgeldige bestuursbesluiten ter vergadering dienen tenminste tweederde van de fungerende bestuursleden aanwezig of vertegenwoordigd te zijn, onverminderd het bepaalde in de volgende zin. In een bestuursvergadering kunnen ook besluiten worden genomen over niet op de agenda staande onderwerpen. In dat geval dienen alle fungerende bestuursleden aanwezig of vertegenwoordigd te zijn en in te stemmen. Besluiten worden genomen met tenminste drievierde van het in totaal door alle fungerende bestuursleden uit te brengen aantal stemmen.

Het bestuur ontvangt maandelijks een schatting van de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad, zodat een dreigende crisissituatie tijdig kan worden gesignaleerd. Aan de hand van deze periodieke informatie monitort het bestuur doorlopend of het herstelplan nog haalbaar is of dat een pensioenkorting dreigt indien geen aanvullende maatregelen worden genomen.

Zodra op basis van periodieke monitoring van de (beleids)dekkingsgraad wordt vastgesteld dat een pensioenkorting dreigt, wordt in overleg getreden met het verantwoordingsorgaan en de werkgever over de eerder genoemde maatregelen. Uiteindelijk is de dekkingsgraad per 31 december van het jaar bepalend of een korting van de pensioenen ook daadwerkelijk dient te worden doorgevoerd. Vervolgens is het afhankelijk van de bereidheid van de werkgever tot bijstorting of de korting van pensioenaanspraken en -rechten opgebouwd tot en met 31 december 2020 kan worden verminderd. Eventuele korting vindt plaats in de tweede helft van het opvolgende boekjaar (nadat DNB het herstelplan, waarin de korting is verwerkt, heeft goedgekeurd).

9. Jaarlijkse beoordeling van de actualiteit van het financieel crisisplan

Het bestuur zal het financieel crisisplan jaarlijks, of vaker indien daar noodzaak toe is, agenderen en nader evalueren. De effectiviteit van het financieel crisisplan zal worden beoordeeld, nadat zich een crisis heeft voorgedaan en het financieel crisisplan ten uitvoer is gebracht.